

Access mode : <http://uecs.ru/ekonomicheskaya-bezopasnost/item/2239-2013-07-09-11-32-51>. 15. Dooley P. The effective implementation of GIS in Local Government using diffusion theory [Electronic resource] / P. Dooley. – Melbourne : The University of Melbourne, 2001. – 150 p. – Access mode : http://www.csdila.unimelb.edu.au/publication/theses/Phillip_Dooley_Msc_Thesis.pdf. 16. Illiashenko S. M. Innovatsiyni menedzhment : [pidruchnyk] / S. M. Illiashenko. – Sumy : VTD "Universytetska knyha", 2010. – 334 p. 17. Nykyforenko V. H. Innovatsiyni rozvytok pidpriemstv u konteksti tekhnolohichnoho onovlennia ekonomiky / V. H. Nykyforenko, V. O. Kravchenko // Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen / Odeskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet ; red. Z. M. Shcherbak. – 2013. – Issue 2 (49). – Part 1. – P. 48–53. 18. Naidiuk V. S. Sutnist ta peredumovy innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv / V. S. Naidiuk // Marketynh i menedzhment innovatsii. – 2013. – No. 3. – P. 251–263. 19. Semenova N. V. Sovershenstvovanie organizatsionno-ekonomicheskogo mekhanizma obespecheniya innovatsionnogo razvitiya predpriyatiy roznichnoy torgovli : avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk : 08.00.05 – ekonomika i upravlenie narodnym khozyaystvom / N. V. Semenova. – Ulyanovsk, 2012. – 20 p. 20. Amoeva I. E. Ustoychivoe innovatsionnoe razvitiye / I. E. Amoeva [Electronic resource]. – Access mode : <http://futureaccess.ru/Medaicenter/biznes-stati/constinnovgrow/>. 21. Ovasapyan E. Sh. Organizatsiya innovatsionnoy deyatel'nosti v roznichnykh setyakh : dis. ... kand. ekon. nauk : 08.00.05 – ekonomika i upravlenie narodnym khozyaystvom / E. Sh. Ovasapyan. – M., 2008. – 212 p. 22. Khasis L. A. Sistemnye preobrazovaniya torgovoy otrasli ekonomiki na osnove setevykh struktur (organizatsionno-ekonomicheskyy aspekt) : dis. ... dokt. ekon. nauk : 08.00.05 – ekonomika i upravlenie narodnym khozyaystvom / L. A. Khasis. – M., 2006. – 287 p. 23. Izhevskiy V. V. Ekonomichna sutnist innovatsiynoi diialnosti pidpriemstv torhivli ta restorannoho hospodarstva [Electronic resource] / V. V. Izhevskiy. – Access mode : <http://intkonf.org/izhevskiy-vv-ekonomichna-sut-innovatsiynoyi-diyalnosti-pidpriemstv-torgivli-ta-restorannogo-gospodarstva/>. 24. Faey L. Upravlenie strategiyey na urovne rynka / L. Faey, R. Rendell ; per. s angl. // Kurs MVA po strategicheskomu menedzhmentu. – M. : Alpina Publisher, 2002. – P. 25–63. 25. Piatnytska H. T. Upravlinnia pidpriemstvom v epokhu hlobalizmu : monohrafiia [Enterprise Management in the Era of Globalization : monograph]

/ H. T. Piatnytska. – K. : Lohos, 2006. – 568 p. 26. Gorskaya Yu. A. Innovatsionnaya politika i strategii predpriyatiy v roznichnoy torgovle / Yu. A. Gorskaya // Innovatsionnaya deyatel'nost. – 2011. – No. 4 (18). – Issue 2. – P. 9–14. 27. Kharuk K. B. Innovatsiyni strategii rozvytku torhovelnykh pidpriemstv / K. B. Kharuk // Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Problemy ekonomiky ta upravlinnia. – 2009. – No. 640. – P. 421–425. 28. Yarkie primery In Store innovatsiy [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.etailer.ru/print/id/40879/>. 29. Supermarket Tesco nachinaet prodazhu blyud v innovatsionnoy upakovke [Electronic resource]. – Access mode : <http://alfaparcels.com/en/component/hekimablog/comments/supermarket-Tesco-nachinaet-prodazhu-blyud-v-innovatsionnoi-upakovke>.

Інформація про автора

Поляковська Катерина Валеріївна – аспірант кафедри менеджменту Київського національного торговельно-економічного університету (02156, Україна, м. Київ, вул. Киото, 19, e-mail: Kate-89@ukr.net).

Інформация об авторе

Поляковская Екатерина Валерьевна – аспірант кафедри менеджменту Київського національного торговельно-економічного університету (02156, Україна, г. Київ, ул. Киото, 19, e-mail: Kate-89@ukr.net).

Information about the author

K. Poliaskovska – postgraduate student of the Department of Management of Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kyoto St, 02156, Kyiv, Ukraine, e-mail: Kate-89@ukr.net).

Рецензент

докт. екон. наук,
професор Лепейко Т. І.

Стаття надійшла до ред.
10.06.2014 р.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ НЕЗАДІЯНОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РЕЗЕРВУ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.336:658.8

Носова Т. І.

Визначено підхід до оцінювання незадіяного інтелектуального резерву, який впливає на ефективне управління інтелектуальним потенціалом торговельного підприємства. Розглянуто сутність поняття "інтелектуальний потенціал". Доведено, що інтелектуальний потенціал торговельного підприємства повинен враховувати не лише реальний поточний рівень, але й максимально можливий. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання незадіяного інтелектуального

резерву. Проведено розрахунок інтелектуального резерву, створено систему показників оцінювання можливостей розвитку інтелектуального потенціалу торговельного підприємства та побудовано матрицю парних порівнянь. Також наведено поетапну часову модель розвитку можливостей інтелектуального потенціалу торговельного підприємства й визначено його поточний рівень застосування, наведено розрахунки визначення простору незадіяного "інтелектуального резерву" інтелектуального потенціалу.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, інтелектуальний резерв, інтелектуальні можливості.

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ НЕЗАДЕЙСТВОВАННОГО ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО РЕЗЕРВА ТОРГОВОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

УДК 005.336:658.8

Носова Т. И.

Определены подходы к оценке незадействованного интеллектуального резерва, который влияет на эффективное управление интеллектуальным потенциалом предприятия. Рассмотрена сущность понятия "интеллектуальный потенциал". Доказано, что интеллектуальный потенциал торгового предприятия должен учитывать не только реальный текущий уровень, но и максимально возможный. Предложен научно-методический подход к оценке незадействованного интеллектуального резерва. Проведен расчет интеллектуального резерва, создана система показателей оценки возможностей развития интеллектуального потенциала торгового предприятия и построена матрица парных сравнений. Приведена поэтапная временная модель развития возможностей интеллектуального потенциала торгового предприятия и определен его текущий уровень применения, приведены расчеты определения пространства незадействованного "интеллектуального резерва" интеллектуального потенциала.

Ключевые слова: интеллектуальный потенциал, интеллектуальный резерв, интеллектуальные возможности.

SCIENTIFIC AND METHODOICAL APPROACH TO THE EVALUATION OF THE UNTAPPED INTELLECTUAL RESERVE OF A TRADING ENTERPRISE

JEL Classification: J24; M12

T. Nosova

Evaluation approaches to the untapped intellectual reserve, which affects the effective management of the intellectual potential of an enterprise are identified. The essence of the concept "intellectual potential" is considered. The intellectual potential of a commercial enterprise is proved to have to consider both the current and best possible levels. A scientific and methodical approach to the evaluation of the untapped intellectual reserve is proposed. A calculation of the intellectual reserve was made, a system of indicators of the assessment of opportunities for development of the intellectual potential of a commercial enterprise was developed and a matrix of pairwise comparisons was built. A gradual development opportunities temporal model of the

intellectual potential of a commercial enterprise was offered and its current level of use was determined. Calculations for determining the space of the untapped "intellectual reserve" of the intellectual potential are given.

Keywords: intellectual potential, intellectual reserve, intellectual capabilities.

Основою ефективного розвитку інтелектуального потенціалу торговельного підприємства є багатогранний аналіз, планування, прогнозування та стратегічне управління його складовими елементами на основі виявлення інтелектуальних можливостей та забезпечення оптимальної рівноваги між інтелектуальним потенціалом та його незадіяним інтелектуальним резервом. В економічній практиці сьогодні не сформованого загальноприйнятого науково-методичного підходу до оцінювання незадіяного інтелектуального резерву торговельного підприємства, а ступінь теоретико-методологічних розробок з обраної теми не дає змоги задовольнити процес управління інтелектуальним потенціалом, тому важливість визначеної проблематики обумовила актуальність обраної теми дослідження.

Вагомий внесок у розвиток теорії та практики управління й оцінювання інтелектуального потенціалу, а також дослідження його впливу на розвиток підприємства зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: Ю. М. Канигін, В. Куценко, Малицький Б. А., В. Орищенко, В. Прошак, Резникова А. Е., П. Дракер, Т. Шульц, Г. Беккер, В. Воліков, А. Кендюхов, О. Гапоненко, И. Багрова, П. Цибулев.

Основна проблематика в оцінюванні інтелектуального потенціалу, а також його резерву полягає в тому, що в науковій літературі загалом не виокремлюється інтелектуальний потенціал торговельного підприємства з сукупного економічного потенціалу, а тому його важко оцінити, розвивати та використовувати його потенційні можливості для підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Мета дослідження полягає в розробці науково-методичного підходу до оцінювання незадіяного інтелектуального резерву як запоруки ефективного управління інтелектуальним потенціалом торговельного підприємства.

Сутність інтелектуального потенціалу торговельного підприємства розкривається через призму ієрархічних організованих відносин системи управління підприємством, яка намагається досягти максимально можливого рівня розвитку (максимального потенціалу). Досягти максимального рівня інтелектуального потенціалу торговельного підприємства можливо лише за рахунок максимально ефективного управління кожним його елементом. Таким чином, можна зробити висновок, що інтелектуальний потенціал торговельного підприємства визначається можливістю торговельного підприємства використовувати здібності кожного елемента інтелектуального потенціалу, застосування яких дасть можливість підприємству поступово зростати за рахунок інтелектуального потенціалу, оскільки саме здібності дають змогу інтелектуальному потенціалу постійно та системно розвиватись.

З усього зазначеного випливає, що інтелектуальний потенціал торговельного підприємства повинен враховувати не лише реальний поточний рівень, але й максимально можливий, який буде виступати довгостроковою цільовою траєкторією розвитку підприємства.

Слід зазначити, що будь-які комбінації здібностей підприємства можуть і повинні характеризуватись кате-

горією "можливість" [1, с. 173], тобто можливістю торговельного підприємства ефективно використовувати комбінацію факторів інтелектуального потенціалу з метою досягнення цільової мети. Для реалізації цільової мети, необхідно визначити максимальний рівень можливостей інтелектуального потенціалу, який враховує оптимальну попарну комбінацію здібностей розвитку інтелектуального потенціалу.

Виходячи з цього, інтелектуальні здібності торговельного підприємства (Z^{IP}) можна подати, як інтелектуальний потенціал (\check{G}^P) та інтелектуальні можливості (\check{G}^m), тобто $Z^{IP} \in \{\check{G}^P, \check{G}^m\}$, водночас різниця між інтелектуальним потенціалом та інтелектуальними можливостями визначає інтелектуальний розвив (\check{G}^R), який можна подати формулою:

$$\check{G}^R = \check{G}^P - \check{G}^m. \quad (1)$$

З метою підвищення ефективності управління інтелектуальним потенціалом торговельного підприємства запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання незадіяного інтелектуального резерву, який, на відміну від існуючих, дає можливість здійснити триєдине оцінювання інтелектуального потенціалу, максимального рівня можливостей та незадіяного інтелектуального резерву, а також визначити потенційну траєкторію зростання на основі визначення відхилення між поточним станом використання можливостей та максимально можливим рівнем.

Слід зазначити, що головна мета оптимального розвитку інтелектуального потенціалу торговельного підприємства полягає в мінімізації дистанції між інтелектуальним потенціалом та інтелектуальними можливостями, тобто дане твердження можна подати таким чином:

$$\check{G}^R \rightarrow \min; \check{G}^P \rightarrow \check{G}^m; \check{G}^m \rightarrow \max. \quad (2)$$

З одного боку, визначене твердження може бути спірним, оскільки наближення інтелектуального потенціалу до максимального рівня можливостей призведе до зниження незадіяного в інтелектуальному резерві. Проте, з іншого боку, збільшення розриву інтелектуального резерву може призвести до виникнення дисбалансу між складовими елементами системи управління інтелектуальним потенціалом, тому підприємство повинне знайти оптимальний баланс інтелектуального резерву.

Виходячи з усього зазначеного незадіяний інтелектуальний резерв можна розрахувати так:

$$\check{G}^R = (I^{UN} - S^{UN}) + (IPZ - S^{PZ}) + (I^{RC} - S^{RC}) + (I^{RR} - S^{RR}), \quad (3)$$

де I^{UN} – інтегральний показник ступеня розвитку управлінських навичок;
 I^{PZ} – інтегральний показник ступеня розвитку професійних здібностей;
 I^{RC} – інтегральний показник рівня кваліфікації;
 I^{RR} – інтегральний показник рівня результативності.

Інтегральний показник можливостей ступеня розвитку управлінських навичок (S^{UN}), ступеня розвитку про-

фесійних здібностей (S^{PZ}), рівня кваліфікації (S^{RC}) та рівня результативності (S^{RR}) розраховуються за формулами (4 – 8):

$$S^{UN} = 1 - \frac{1}{\sqrt{m}} \sum_{i=1}^m (\beta_{ij}^{UN} \times (1 - Q_{ij}^{UN})^2); \sum_{i=1}^m \beta_{ij}^{UN} = 1; \quad (4)$$

$$S^{PZ} = 1 - \frac{1}{\sqrt{m}} \sum_{i=1}^m (\beta_{ij}^{PZ} \times (1 - Q_{ij}^{PZ})^2); \sum_{i=1}^m \beta_{ij}^{PZ} = 1; \quad (5)$$

$$S^{RC} = 1 - \frac{1}{\sqrt{m}} \sum_{i=1}^m (\beta_{ij}^{RC} \times (1 - Q_{ij}^{RC})^2); \sum_{i=1}^m \beta_{ij}^{RC} = 1; \quad (6)$$

$$S^{RR} = 1 - \frac{1}{\sqrt{m}} \sum_{i=1}^m (\beta_{ij}^{RR} \times (1 - Q_{ij}^{RR})^2); \sum_{i=1}^m \beta_{ij}^{RR} = 1; \quad (7)$$

де $\beta_{ij}^{UN}; \beta_{ij}^{PZ}; \beta_{ij}^{RC}; \beta_{ij}^{RR}$ – вагомість i -го індикатора оцінювання можливостей розвитку управлінських навичок, розвитку професійних здібностей, рівня кваліфікації та результативності (розраховуються на основі аналізу матриці попарних порівнянь за методом К. Бержа);

$Q_{ij}^{UN}; Q_{ij}^{PZ}; Q_{ij}^{RC}; Q_{ij}^{RR}$ – стандартизовані значення i -го індикатора оцінювання можливостей розвитку управлінських навичок, розвитку професійних здібностей, рівня кваліфікації та результативності.

Стандартизація ознак індикаторів ґрунтується на теорії "адаптивної цінності", згідно з якою цінність цілого дорівнює сумі цінності його складових [2, с. 26]. Тобто початковий вектор значень $x_i = |x_1, x_2, x_3, \dots, x_n|$ змінено на вектор $q_i = |q_1, q_2, q_3, \dots, q_n|$.

Таким чином, таксономічний показник ($Q_{ij}^{UN}; Q_{ij}^{PZ}; Q_{ij}^{RC}; Q_{ij}^{RR}$) оцінювання можливостей розвитку управлінських навичок, розвитку професійних здібностей, рівня кваліфікації та результативності розраховується за формулою (8):

$$Q_{ij}^{UN,PZ,RC,RR} = \frac{Q_{ij} - \bar{Q}_j}{\sigma_j}, \quad (8)$$

де Q_{ij} – значення j -го показника оцінювання можливостей розвитку управлінських навичок, розвитку професійних здібностей, рівня кваліфікації та результативності;

\bar{Q}_j – середнє значення оцінювання показника Q_j :

$$\bar{Q}_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m Q_{ij}; j = 1, \dots, n;$$

де σ_j – загальне середньоквадратичне відхилення показника Q_j , що визначається як Евклідова відстань:

$$\sigma_j = \left[\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (Q_{ij} - \bar{Q}_j)^2 \right]^{\frac{1}{2}}. \quad (9)$$

Визначення значущості ознак $q_i = |q_1, q_2, q_3, \dots, q_n|$ у їх загальному значенні розраховується на основі експертизи якісних оцінок первинних критеріїв об'єкта дослідження на базі аналізу матриці попарних порівнянь за методом К. Бержа [3, с. 110].

Систему показників оцінювання можливостей розвитку інтелектуального потенціалу торговельного підприємства наведено на рисунку.

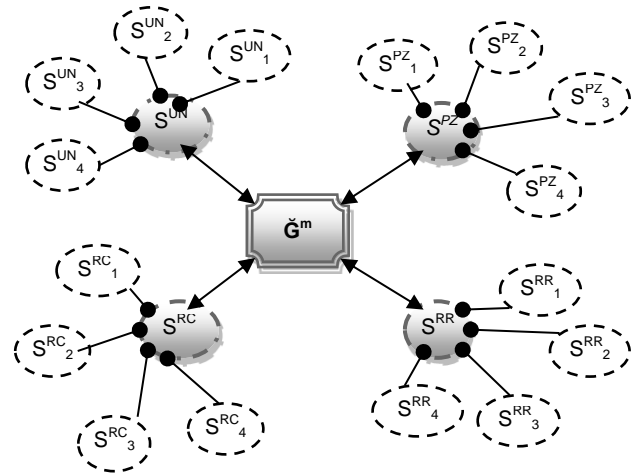

Рис. Система показників оцінювання можливостей розвитку інтелектуального потенціалу торговельного підприємства

Умовні позначення: G^m – інтелектуальні можливості; S^{UN} – інтегральний показник оцінювання ступеня розвитку управлінських навичок; S^{PZ} – інтегральний показник оцінювання рівня кваліфікації; S^{RC} – інтегральний показник оцінювання рівня кваліфікації; S^{RR} – інтегральний показник оцінювання рівня результативності; S^{UN}_1 – здатність до адекватного оцінювання фактичної ситуації; S^{UN}_2 – здатність вносити доцільні корективи в процес досягнення цілей розвитку потенціалу; S^{UN}_3 – здатність до аналітичного та стратегічного мислення; S^{UN}_4 – вміння знаходити компроміс у конфліктних ситуаціях; S^{PZ}_1 – вміння застосовувати інструменти аналізу; S^{PZ}_2 – вміння моделювати та прогнозувати інноваційну діяльність підприємства; S^{PZ}_3 – знання методів економічного аналізу; S^{PZ}_4 – здатність пристосування до умов ринкової конкуренції; S^{RC}_1 – здатність підвищувати рівень кваліфікації торгово-оперативного персоналу; S^{RC}_2 – здатність до управління асортиментом та споживчою якістю товарів; S^{RC}_3 – здатність до розвитку зв'язків із постачальниками; S^{RC}_4 – можливість розробки і впровадження в діяльність нововведень; S^{RR}_1 – здатність до розвитку сильних сторін інтелектуального потенціалу; S^{RR}_2 – можливість зниження ступеня фінансового ризику; S^{RR}_3 – здатність до забезпечення раціональної організаційної структури інтелектуального потенціалу; S^{RR}_4 – здатність до здійснення трансформації ресурсів.

Узагальнена матриця попарних порівнянь визначених експертами показників (див. рисунок) оцінювання можливостей розвитку управлінських навичок, розвитку професійних здібностей, рівня кваліфікації та результативності за методом К. Бержа має вигляд:

$$K^+ = \begin{bmatrix} k_{11} & k_{12} & k_{13} & k_{14} \\ k_{21} & k_{22} & k_{23} & k_{24} \\ k_{31} & k_{32} & k_{33} & k_{34} \\ k_{41} & k_{42} & k_{43} & k_{44} \end{bmatrix}. \quad (10)$$

Таким чином, трансформована матриця визначається на основі рівняння:

$$K = \|k_{ij}\|, \quad k_{ij} = \{0, 1, 2\}, \quad (11)$$

де $k_{ij} = 0$ – перевага параметра Q_j над параметром Q_i ;

$k_{ij} = 1$ – рівноцінність Q_j та Q_i ;
 $k_{ij} = 2$ – перевага параметра Q_i над Q_j .

У процесі складання чисел кожного рядка матриці отримуються числові характеристики важливості параметрів, а поділивши їх на загальну суму, можна отримати вагові коефіцієнти параметрів [4, с. 3]:

$$\beta_{ij} = \frac{\sum_{j=1}^n k_{ij}^+}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n k_{ij}^+} \quad (12)$$

З метою усунення недоліків неврахування у формулі (10) важливості рівноцінних та "програшних" (перевага параметра Q_j) порівнянь використано ітераційний процес: на кожному k -му кроці важливість критерію $L_i(k)$ визначається як сума "балів" рівноцінних йому критеріїв та подвоєних – які його перевищують [4, с. 3]. Тоді $L_i(k)$ визначається за формулою 12:

$$L_k^i(k) = L^i(k) / (l^1(k) + l^2(k) + l^3(k) + l^4(k)); \quad i = \overline{1;n}; j = \overline{1;n} \quad (13)$$

де $L_k^i(k)$ – кількість шляхів довжини k при графічній інтерпретації матриці (формула 9);
 n – кількість критеріїв.

На основі експертних визначень побудовано матриці парних порівнянь для визначення вагомості показників оцінювання можливостей розвитку управлінських навичок, розвитку професійних здібностей, рівня кваліфікації та результативності:

$$K^{UN} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 2 & 1 \\ 2 & 1 & 0 & 2 \\ 0 & 2 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 2 & 1 \end{bmatrix}; \quad K^{PZ} = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 2 & 0 \\ 0 & 1 & 2 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 2 \\ 2 & 2 & 0 & 1 \end{bmatrix};$$

$$K^{RC} = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 2 & 0 \\ 2 & 0 & 1 & 0 \\ 2 & 2 & 2 & 1 \end{bmatrix}; \quad K^{RR} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 1 & 1 \\ 2 & 1 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 1 & 2 \\ 1 & 2 & 0 & 1 \end{bmatrix}.$$

У результаті проведених розрахунків отримано чотири вектори вагомості для критеріїв оцінювання можливостей розвитку управлінських навичок, розвитку професійних здібностей, рівня кваліфікації та результативності:

$$\beta_1^{UN} = 0,225; \beta_2^{UN} = 0,321; \beta_3^{UN} = 0,230; \beta_4^{UN} = 0,224.$$

$$\beta_1^{PZ} = 0,28; \beta_2^{PZ} = 0,16; \beta_3^{PZ} = 0,228; \beta_4^{PZ} = 0,331.$$

$$\beta_1^{RC} = 0,12; \beta_2^{RC} = 0,24; \beta_3^{RC} = 0,14; \beta_4^{RC} = 0,5.$$

$$\beta_1^{RR} = 0,19; \beta_2^{RR} = 0,25; \beta_3^{RR} = 0,33; \beta_4^{RR} = 0,23.$$

У табл. 1 наведено розрахунки оцінювання рівня поточних задіяних можливостей розвитку інтелектуального потенціалу за його складовими елементами на прикладі двох торговельних підприємств.

Таблиця 1

Оцінювання рівня поточних задіяних можливостей розвитку складових елементів інтелектуального потенціалу ТОВ "Амстор" та ТОВ "Квіза-Трейд" за 2012 р.

Підприємства	S^{UN}	S^{PZ}	S^{RC}	S^{RR}
ТОВ "Амстор"	0,900	1,828	0,900	1,631
ТОВ "Квіза-Трейд"	2,700	2,053	2,700	0,731

Проведені розрахунки (див. табл. 1) дозволяють зробити висновок, що рівень застосування інтегрального показника можливостей розвитку управлінських навичок у 3 рази більший у ТОВ "Квіза-Трейд", ніж у ТОВ "Амстор", аналогічна ситуація з інтегральним показником рівня кваліфікації. Інтегральний показник можливостей розвитку професійних здібностей на 12 % нижчий у ТОВ "Амстор", ніж у ТОВ "Квіза-Трейд", водночас інтегральний показник оцінювання можливостей підвищення результативності у 2,2 раза вищий у підприємства ТОВ "Амстор".

Однак проведене оцінювання не дає можливості зробити глибокий якісний аналіз рівня задіяних поточних можливостей, що може суттєво вплинути на управлінські рішення стосовно підвищення рівня управління сукупним інтелектуальним потенціалом торговельного підприємства. Тому в табл. 2 наведено якісний інтервальний класифікатор розподілу рівня застосування поточних можливостей локальних елементів інтелектуального потенціалу на основі підходу Седжерса.

Таблиця 2

Класифікатор оцінювання рівня задіяних поточних можливостей інтелектуального потенціалу торговельного підприємства

Лінгвістичне значення $S^{UN,PZ,RC,RR}$	Якісне лінгвістичне оцінювання класифікатора
$\geq 1,68$	Високий
1,17 – 1,67	Достатній
0,66 – 1,16	Середній
$\leq 0,65$	Низький

Відповідно до розробленої шкали можна зробити висновок, що поточний рівень застосування можливостей розвитку управлінських навичок та рівня кваліфікації у ТОВ "Амстор" – середній, можливості розвитку професійних здібностей використовуються на доволі високому рівні, а можливості розвитку рівня результативності достатньо задіяні. Аналізуючи здатність до використання поточних можливостей на ТОВ "Квіза-Трейд", слід зазначити, що підприємство активно застосовує свої потенційні можливості зростання локальних складових інтелектуального потенціалу, про що свідчить високий рівень розвитку професійних здібностей, управлінських навичок та рівень кваліфікації, водночас рівень результативності має середнє значення.

Загальний рівень застосування поточних інтелектуальних можливостей зростання для підвищення ефективності управління інтелектуальним потенціалом торговельного підприємства розраховується за формулою 14:

$$G^m = \sqrt[4]{S^{UN} \times S^{PZ} \times S^{RC} \times S^{RR}} \quad (14)$$

Щоб зробити висновки стосовно рівня застосування поточних інтелектуальних можливостей, побудовано межу зони визначення його рівня на основі закону нормального розподілу Гаусса (табл. 3).

Закінчення табл. 3

Таблиця 3

Зона оцінювання межі рівня застосування поточних інтелектуальних можливостей зростання інтелектуального потенціалу торговельного підприємства

Зона оцінювання межі \bar{G}^m	Якісна оцінка \bar{G}^m	Якісна характеристика \bar{G}^m
1	2	3
1,70 – 2,00	Висока	зона, в якій усі складові елементи інтелектуального потенціалу збалансовано використовуються, модифікуються, доповнюються, намагаються досягти нового якісного рівня

1	2	3
1,39 – 1,69	Середня	зона, в межах якої зберігається стабільний рівень застосування одних і тих же можливостей, можливе зниження рівня застосування деяких із них не знизить середнього рівня застосування поточних можливостей
1,00 – 1,38	Низька	зона, в якій можливості складових елементів інтелектуального потенціалу майже не застосовуються, тобто підприємство не приділяє уваги підвищенню вартості свого інтелектуального потенціалу

На рис. 2 наведено поетапну часову модель розвитку можливостей інтелектуального потенціалу торговельного підприємства та визначено рівень застосування поточних інтелектуальних можливостей зростання інтелектуального потенціалу для досліджуваних підприємств.

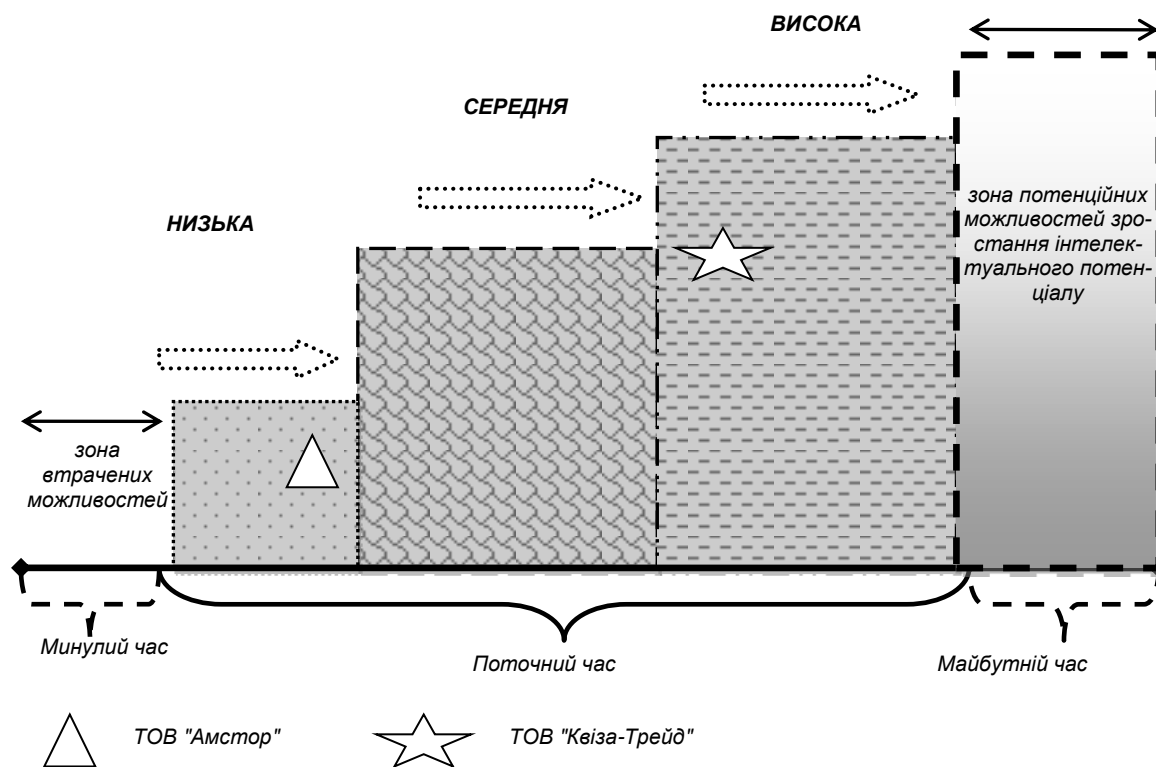

Рис. 2. Поетапна часова модель розвитку можливостей інтелектуального потенціалу торговельного підприємства

Аналізуючи рис. 2, можна дійти висновку, що підприємство TOB "Квіза-Трейд" перебуває в зоні високого рівня використання поточних можливостей свого зростання, а TOB "Амстор", навпаки, має низький рівень застосування своїх можливостей, тобто підприємство має потенціал, але його не використовує.

Для забезпечення ефективного управління інтелектуальним потенціалом торговельного підприємства необхідне визначення потенційних можливостей його розвитку в довгостроковій перспективі. Досягнення бажаної мети можливе на основі ідентифікації простору незадіяного (потенційного) інтелектуального резерву.

Основою визначення інтелектуального резерву є визначені інтегральний показник тетрацентричного ядра інтелектуального потенціалу (\check{G}^p) та рівень застосування поточних інтелектуальних можливостей розвитку (\check{G}^m), які дозволяють визначити для торговельного підприємства

простір його незадіяного інтелектуального резерву (\check{G}^R) та потенційну траєкторію зростання на основі визначення відхилення між поточним станом використання можливостей ($\check{G}^p - \check{G}^m$) та максимально можливим ($\check{G}^p - \check{G}^m - \check{G}^{max}$) (рис. 3).

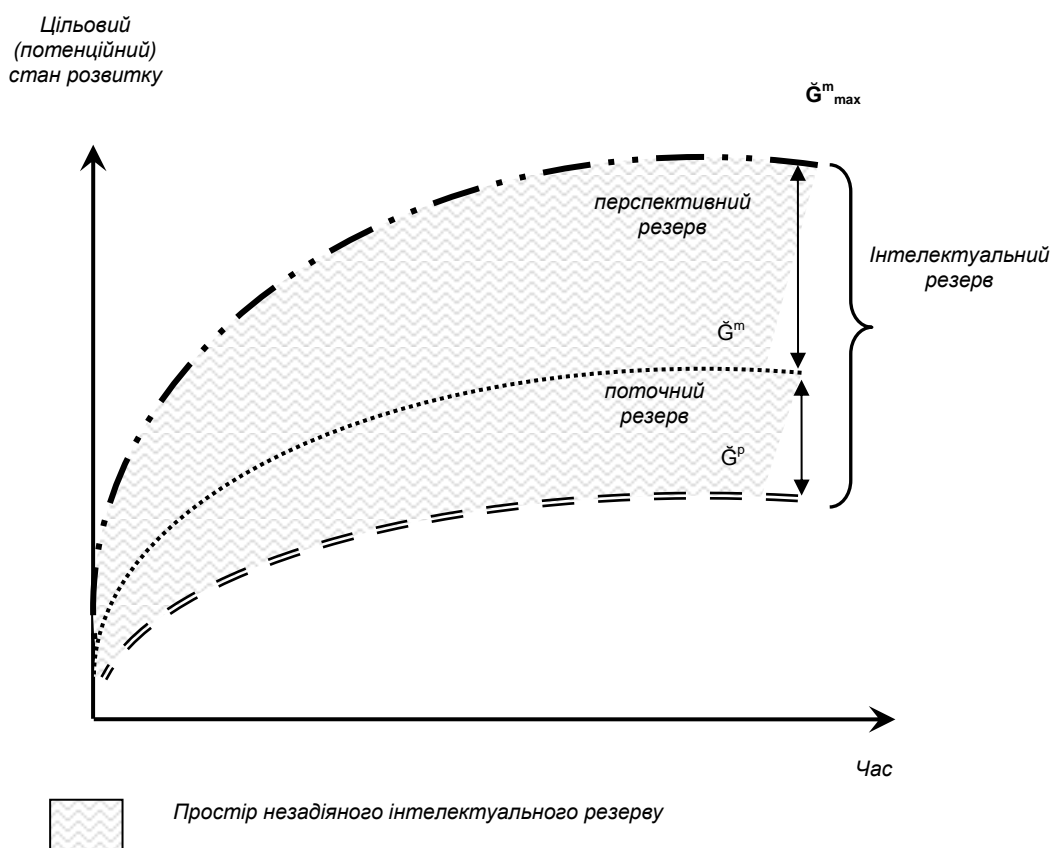

Рис. 3. Модель визначення "інтелектуального резерву" інтелектуального потенціалу торговельного підприємства

Слід зазначити, що якщо $\check{G}^p = \check{G}^m$, то розвиток інтелектуального потенціалу підприємства можна охарактеризувати як "поточний стан рівноваги", якщо $\check{G}^p > \check{G}^m$, то в цьому випадку підприємство не використовує повністю своїх можливостей для зміцнення свого потенціалу, якщо $\check{G}^m > \check{G}^p$ – то знає про свої сильні сторони розвитку, намагається їх використовувати на високому рівні, проте поточний рівень застосування інтелектуальних ресурсів (розвиток професійних здібностей, управлінських навичок, кваліфікації та результативності управління інтелектуальним потенціалом) та їх комбінація знаходяться на середньому або низькому рівні, для таких підприємств розмір простору незадіяного інтелектуального резерву (\check{G}^R) збільшується на величину розриву поточного стану, тобто чим більшим є розрив, тим більше відхилення від бажаного потенційно можливого стану розвитку інтелектуального потенціалу, і навпаки.

У табл. 4 наведено узагальнені розрахунки визначення простору незадіяного "інтелектуального резерву" інтелектуального потенціалу для кожного досліджуваного підприємства.

Таблиця 4

Визначення простору незадіяного "інтелектуального резерву" інтелектуального потенціалу

Підприємства	\check{G}^m	\check{G}^p	Поточний резерв	\check{G}^R
ТОВ "Амстор"	1,246	1,457	+0,211*	-0,753
ТОВ "Квіза-Трейд"	1,818	1,327	-0,491	-0,181

*"- " – є можливості зростання;

"+" – підприємство вичерпало поточні можливості або неефективно їх використовує.

На основі даних, наведених у табл. 4, можна сказати, що ТОВ "Амстор" вичерпало свої поточні можливості зростання і його інтелектуальний розвиток складає 0,753 пункта, що свідчить про значні можливості зростання

в перспективі. Що стосується ТОВ "Квіза-Трейд", слід зазначити, що підприємство має високий рівень інтелектуального потенціалу та оптимально використовує свої наявні поточні можливості, інтелектуальний розрив складає 0,181 пункта. Як було зазначено, не існує оптимальної межі досягнення максимального значення перспективних можливостей, тому, коли підприємство досягне максимально можливого рівня, воно перейде на інший етап свого розвитку та знайде нові можливості для свого зростання, оскільки зростання – це незмінний процес постійного руху вперед.

Таким чином, проведений аналіз сутності категорії "інтелектуальний потенціал" обґрунтовує важливість урахування в процесі оцінювання інтелектуального потенціалу інтелектуального резерву, який буде виступати довгостроковою цільовою траєкторією розвитку торговельного підприємства. Виходячи з цього з метою підвищення ефективності управління інтелектуальним потенціалом торговельного підприємства автором запропоновано науковий підхід до оцінювання незадіяного інтелектуального резерву.

Проведене оцінювання інтелектуального потенціалу та інтелектуального резерву дає змогу зробити висновок, що головна мета в управлінні інтелектуальним потенціалом торговельного підприємства полягає в прагненні мінімізувати розрив між інтегральним показником тетрацентричного ядра інтелектуального потенціалу та поточними можливостями, або більш ефективного використанні поточних можливостей для того, щоб приділити увагу потенційно можливим, які підвищують вартість інтелектуального потенціалу торговельного підприємства і виступають запорукою його довгострокового конкурентного становища на ринку.

Практичне застосування результати роботи знаходять в оцінювання інтелектуального резерву підприємства та графоаналітичному відображенні результатів розрахунків, що дозволяє підприємству зробити висновок про наявні інтелектуальні резерви та використовувати їх у подальшій господарській діяльності.

Література: 1. Павлов К. В. Система показателей регулирования инновационного потенциала промышленных предприятий / К. В. Павлов, С. В. Кочетков, О. В. Кочеткова // Научные ведомости БелГУ. – 2007. – № 3 (34). – С. 170–175. 2. Єрина А. М. Статистичне моделювання та прогнозування : навч. посіб. / А. М. Єрина ; Київ. нац. екон. ун-т. – К. : КНЕУ, 2001. – 170 с. 3. Берж К. Теория графов и ее применения / К. Берж. – М. : Изд-во "Иностранная литература", 1962. – 320 с. 4. Горніцька Д. А. Визначення коефіцієнтів важливості для експертного оцінювання в галузі інформаційної безпеки / Д. А. Горніцька, В. В. Волянська, А. О. Корченко // Захист інформації : науково-практичний журнал. – 2012. – № 1. – С. 1–13. 5. Адлер Ю. П. Планирование эксперимента при поиске оптимальных условий / Ю. П. Адлер, Е. В. Маркова, Ю. В. Грановский. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Наука, 1976. – 280 с. 6. Воликов В. В. Етапи оцінювання інтелектуального потенціалу підприємства / В. В. Воликов // Еко-

номіка розвитку. – 2013. – № 2 (66). – С. 118–123. 7. Радіонова І. Ф. Інтелектуальний капітал та інтелектуальний потенціал економіки: розмежування понять і явищ / І. Ф. Радіонова, В. І. Усик // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 10 (124). – С. 56–67.

References: 1. Pavlov K. V. Sistema pokazateley regulirovaniya innovatsionnogo potentsiala promyshlennykh predpriyatii / K. V. Pavlov, S. V. Kochetkov, O. V. Kochetkova // Nauchnye vedomosti BelGU. – 2007. – No. 3 (34). – P. 170–175. 2. Yerina A. M. Statystychnye modeliuvaniya ta prohnozuvanniya : navch. posib. / A. M. Yerina ; Kyiv. nats. ekon. un-t. – K. : KNEU, 2001. – 170 p. 3. Berzh K. Teoriya grafov i ee primeneniya / K. Berzh. – M. : Izd-vo "Inostrannaya literatura", 1962. – 320 p. 4. Hornitska D. A. Vyznachennia koefitsientiv vazhlyvosti dlia ekspertnoho otsiniuvanniya v haluzi informatsiinoi bezpeky / D. A. Hornitska, V. V. Volianska, A. O. Korchenko // Zakhyst informatsii : nauково-praktychnyi zhurnal. – 2012. – No. 1. – P. 1–13. 5. Adler Yu. P. Planirovaniye eksperimenta pri poiske optimalnykh usloviy / Yu. P. Adler, E. V. Markova, Yu. V. Granovskiy. – 2-e izd., perepab i dop. – M. : Nauka, 1976. – 280 p. 6. Volikov V. V. Etyapy otsiniuvanniya intelektualnogo potentsialu pidpriyemstva [Enterprise Intellectual Potential Evaluation Stages] / V. V. Volikov // Ekonomika rozvytku. – 2013. – No. 2 (66). – P. 118–123. 7. Radionova I. F. Intelektualnyi kapital ta intelektualnyi potentsial ekonomiky: rozmezhuvaniya poniat i yavyshech [Intellectual Capital and Economy Intellectual Potensial : Differentiation of Concepts and Phenomena] / I. F. Radionova, V. I. Usik // Aktualni problemy ekonomiky. – 2011. – No. 10 (124). – P. 56–67.

Інформація про автора

Носова Тетяна Ігорівна – аспірант кафедри економіки підприємства Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (83032, Україна, м. Донецьк, вул. Чаадаєва, 14-4, e-mail: Nosik0408@mail.ru).

Інформация об авторе

Носова Татьяна Игоревна – аспірант кафедри економіки підприємства Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (83032, Україна, г. Донецьк, ул. Чаадаева, 14-4, e-mail: Nosik0408@mail.ru).

Information about the author

T. Nosova – postgraduate student of Enterprise Economy Department of Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tuhun-Baranovskiyi (14-4 Chaadaieva St, 83032, Donetsk, Ukraine, e-mail: Nosik0408@mail.ru).

Рецензент
докт. екон. наук,
професор Назарова Г. В.

Стаття надійшла до ред.
10.06.2014 р.